



# Siyasal İdeolojiler Bağlamında Mekân İsimlendirmeleri: Ankara'daki Kùltür Merkezleri Örneği\*

## *The Place of Names within the Context of Political Ideologies: The Case of Cultural Centers in Ankara\*\**

**Nurettin ÖZGEN**

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakùltesi, Coğrafya Bölümü, Ankara, Türkiye  
Prof., Ankara University, Faculty of Languages, History and Geography, Department of Geography, Ankara, Turkey  
nozgen@gmail.com  
ORCID ID 0000-0001-9191-1579

**Volkan İdris SARI**

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü, Ankara, Türkiye  
Ankara University, Graduate School of Social Sciences, Department of Geography, Ankara, Turkey  
volkan.i.sari@gmail.com  
ORCID ID 0000-0001-7032-8069

DOI: 10.5505/jas. 2021.73745

### Öz

Mekân isimleri kùltürlerin dışavurumudur ve toplumlar için bir kùltürel temsil görevi göerek, aynı zamanda kùltürel coğrafî görünümü de etkilemektedirler. İsimlendirme tercihleri ile kùltürel bir tercih yapılmış olmakta ve o mekân söz konusu kùltür ile özdeşleştirilmektedir. Bir mekânın isimlendirilmesi esasında onu kategorize etmek demektir. Bir kez isim verildikten sonra mekânın fiziki yapısı, mimarisi, içinde cereyan eden faaliyetler ile birlikte ismin kendisi de bir kùltür üyesi olur, ayrı bir kimlik kazanır. İsimlendirme ile kùltürel kimliğin inşası, yaşatılması ya da isim değişiklikleri ile inşa edilmiş bir kimliğin sönümlendirilmesi mümkün olabilmektedir. Kùltür coğrafyasının diğer unsurları ile karşılaştırıldıklarında günlük hayat içerisinde sürekli tekrar edilmeleri nedeniyle yer ve mekân isimleri kùltürün yeniden inşasına önemli bir katkı sağlamaktadır. Kentsel belleğin istenmeyen kısımlarının unutturulması, yerine başkalarının konulması genellikle sokak isimlendirmeleri üzerinden yapılmaktadır. Sokaęa verilen isim ya da değiştirilen bir isim, bir anıyı unutturma ya da tarihin yeniden kurgulanmasına yardımcı olmaya hizmet edebilmektedir. Bu süreç çoğunlukla yazında da cadde, sokak, bulvar ve meydan isimleri üzerinden "kentsel toponimi" başlığı altında analiz edilmektedir. Yer isimleri genel bir kavram olup sokak, cadde, bulvar, meydan, mahalle, park, okul, kùltür merkezi gibi kamusal mekânı teşkil eden yerlere verilen adları içermektedir. Bu çalışmada, yazındaki ana çalışmalardan farklı olarak yerel yönetimlerin hizmet alanı içerisinde yer alan kùltür merkezlerinin isimlendirme tercihleri üzerinden bir çözümleme yapılmaktadır. Bu yapılırken de Louis Althusser'in devletin ideolojik aygıtları yaklaşımından faydalanılarak isimlendirme tercihlerinin kùltürel kimliğin inşasında ne derecede etkili olduğu araştırılmıştır. Çalışma kapsamında Ankara'nın merkez ilçelerindeki kùltür merkezlerinin isim tercihleri ile siyasal ideolojiler arasındaki ilişkiye bakılarak isim çözümlemesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda kùltür merkezi isimleri ile yerel yönetimlerin ideolojilerinin yeniden üretimi arasındaki ilişki ele alınmıştır.

**Anahtar sözcükler:** Kùltür merkezleri, Siyasal ideolojiler, Yerel yönetimler, Toponimi, Kimlik, Mekân isimleri, Ankara

\* Makaleye konu olan araştırma 2019 yılı Koç Üniversitesi VEKAM Araştırma Ödülü'ne hak kazanmıştır.

\*\* The research covered in this article received the Koç University VEKAM Research Award in 2019.

## Abstract

Place names are expressions of societies and cultures, and so also have an effect on cultural and geographical image. Cultural choices are made during the naming process in which the named place becomes identified with the corresponding culture. In other words, naming a place is actually a form of categorization. Once the name is given, the name itself, along with the physical nature of the place, its architecture, and the activities that take place there, gains a distinct cultural identity. It can therefore be said that it is possible, through the naming of a place, to either construct or repress identity. As the names of places are in common use, this form of cultural designation, when compared with other elements of cultural geography, can be seen to have an important role in the reconstruction of culture. It is thus not surprising that the removal or the replacement of unwanted parts of urban memory usually occurs through the naming or renaming of a place, and such a process can either cause an existing historical reality to be forgotten, or a new one created.

In the literature, the process of the naming of public spaces, such as streets, boulevards, neighborhoods, parks, schools, cultural centers and squares, is referred to as "urban toponymy." Unlike the majority of the studies in the literature, this study focuses on the naming preferences of local government cultural centers, and utilizes Louis Althusser's ideological state apparatuses concept to investigate how influential naming is in the construction of cultural identity. The study analyzes the names of cultural centers in the central districts of Ankara, and the relationship between name preferences and political ideologies. In the latter part of the study, the relationship between the names of cultural centers and the reproduction of the ideologies of local governments is considered.

**Keywords:** Cultural centers, Political ideologies, Local governments, Toponymy, Identity, Space names, Ankara

## Giriş

Kentsel mekânlara yönelik isimlendirme, adres ya da yer bulma gibi basit bir ihtiyaçtan ortaya çıkmaktadır. Batlamyus'un (MS 1. yüzyıl) "Geographica" adlı eserinde 8 bine yakın yerin koordinatlarının yanında yer isimlerine de yer verdiği bilinmektedir (H. Doğanay ve S. Doğanay, 2018, s. 113). Kökeni çok eskilere dayanan bir eylem olan adlandırma ile yaşanan mekânların çeşitli unsurları toplumun kullandığı dille çağrılarak bu unsurlar coğrafya ile bütünleştirilmektedir (Araz, 2015, s. 37).

Lynch, yerleşim alanlarını oluşturan fiziksel özellikleri tarif eden kentsel formun 10 temel niteliğinden bahsetmektedir. Bunlardan birisi de isimler ve anlamlardır. Lynch aynı zamanda isimlerin ve anlamların kimliği belirginleştirdiğini ve fiziksel yapı içerisinde gizli unsurları güçlü bir şekilde açığa çıkarabildiğini belirtmiştir (Lynch, 2010, s. 120). Çünkü kentlinin özgün bir kimlik edinebilmesi için kentlilerin onu bilmesi ve sahiplenmesi, ona aşına olması, ortaya çıkışına, değişimine ve dönüşümüne aktif olarak katılması gerekmektedir (Bilgin, 2011, s. 40).

Yer ve mekân isimleri, bir yandan yol işaretlerinde, adreslerde, reklam panolarında ve (elbette) haritalarda görünerek görsel hafızamıza, diğer yandan da sürekli tekrar edilmeleri ile kelime hazinemize işlenir. Bir mekânın isminin günlük hayatta tekrar edilmesi, gönüllü ya da gönülsüz o mekânın ve taşıdığı ismin ifade ettiği tüm

kültürel birikimin de hatırlanması anlamına gelmektedir. Ayrıca tekrarlama, toplumsal belleği canlı tutan en önemli unsurlardan birisidir. İşte bu nedenle mekân isimleri diğer kültürel işaretlerden ve etkinliklerden çok daha fazla tekrar edilme potansiyeline sahiptir. İsimler bir yandan mekânları birbirinden ayırıştıran bir unsur iken diğer yandan isimlerin seçilme şekli, korunması ya da değiştirilmesi de toplumsal yaklaşımların bir tezahürünü oluşturmaktadır.

Mekân isimleri genel anlamda coğrafya, özel olarak da kültürel coğrafya alanının çalışma konusudur. Kültürel coğrafya, kültürel farklılıkların mekânın kullanımı, algılanması, örgütlenmesi ve şekillendirilmesini nasıl etkilediğini araştırır (Gülbetekin, 2017, s. 48). Yer adları ve diğer mekânsal hatıralar ile tarihî ve fiziksel ortamın bir araya getirilmesi, geçmiş ile günümüz arasında belirli bir vizyon üzerinden köprü kurulmasını sağlar ve bu vizyona meşruiyet sağlayarak onu bugünkü hayatın doğal bir parçası hâline getirir (Azaryahu, 1996, s. 319).

Toponimi, yer isimlerinin anlamını, kökenini ve kullanım alanlarını inceleme bilimidir ve ilişkisel kavramlar olarak; kişi adı (*antroponim*) ve kişi adından oluşan yer adı (*antroponim*) şeklinde gruplandırılmaktadır (Yavuz ve Şenel, 2013). Güney (1996) toponimik terimlerin sınıflandırılmasına ilişkin yaptığı çalışmada yer adlarının verilmesine yönelik kavramları ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Bu çalışmanın konusu olan kültür merkez-



lerinin ismi bu kavramlardan en çok “urbanonim” yerleşim yerindeki obje isimleri kapsamında değerlendirilebilecektir. Diğer yandan Çoban (2013) Türkiye’de yer isimlendirmelerinin kökensele kategorilerini altı başlıkta incelemektedir: doğa (coğrafi isimler dâhil), özel kişi, önemli tarih, efsane, ekonomik faaliyet ile siyasal ve ideolojik isimler. Bu çalışma yerleşim yerlerindeki siyasal yönelim ve ideolojik anlam içeren isimlendirmelere odaklanmaktadır.

Mekânın adlandırılması, mekâna ait belleğin insanlara aktarılmasına aracı olmaktadır. Zira gündelik hayatta adres tarifi, yer ve yön belirtme gibi ihtiyaçlarla sürekli kullanıp tekrar ettiğimiz mekân isimleri, belirli bir süre sonra insan zihninde kalıcı bir yer edinmektedir. Kamusal ölçekte kabul gören bu zihinsel tasarımların hayata geçirilerek süreklilik sağlayabilmesi için de isimlendirmeler ideolojik bir aygıt olarak kullanılmaktadır.

Louis Althusser (2014); hükümet, idare, ordu, polis, mahkeme, hapisane gibi devletin baskıcı aygıtlarının yanı sıra, toplumsal inşada yararlanan ideolojik aygıtların da (dinsel, eğitsel, ailevi, hukuki, siyasal, sendikal, iletişim ve kültürel) bulunduğunu söyler. Bu aygıtlar vasıtasıyla hâkim ideoloji kendini yeniden üretme eğilimindedir.

İktidarlar kurumsal ve ideolojik çerçeveleri kullanarak insanların düşüncelerini ve yaşam tarzlarını etkilerler. Bu etkileme ulusal düzeyde yürütüldüğü gibi yerel ölçekte farklı görüşlerdeki belediyeler tarafından da hayata geçirilebilmektedir. Hemen tüm siyasi partilere mensup belediyeler kendi ideoloji ve yaklaşımlarını tercih ettikleri isimler üzerinden topluma kabul ettirmektedir. Bu isimlendirmeler bazen yeni inşa edilmiş bir tesis için yapılırken bazen de mevcut bir yapının ismi, konjonktürel bir gelişme ya da siyasal bir pozisyonu güçlendirmek adına değiştirilmektedir (Turan ve Yalçın Ercoşkun, 2017, s. 66).

Ülkemizde sokak adları üzerinden yapılan birçok çalışmada ulusal ve yerel politik gündemlerin arka planında yer alan belirli bir ideolojinin, sokak isimlerine yansıtıldığı görülmüştür (Ayhan, 2013; Canatan, 2017; Günel, 2012; Kara, 2012; Özberk, 2018). Dolayısıyla iktidar, kurduğu düzeni korumak ve geliştirmek için toplumsal ve kültürel alanlarda isim tercihleri ile meşruiyet zemini aramakta ve kendini yeniden üretmeyi arzulamaktadır. Sokak, cadde ve meydan isimleri başta olmak üzere siyasal ideolojilerin yer isimlerine yansımalarına ilişkin çalışmalara

rın çokluğuna rağmen kültür merkezleri için tercih edilen isimler üzerinden eleştirel toponimi çalışması daha önce yapılmamıştır.

## Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın amacı, farklı siyasal ideolojilerle temsil edilen belediye yönetimlerinin mevcut ya da yeni tamamlanmış kültür merkezleri için seçtikleri isimlerin incelenmesi yoluyla iktidarların kültürel üretimine yönelik araçları/ aygıtları analiz etmektir.

Ankara’nın dokuz (9) merkez ilçesinde (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Pursaklar, Sincan ve Yenimahalle) bulunan kültür merkezleri araştırmanın örneklem alanını oluşturmaktadır. Devletin ideolojik aygıtları çerçevesinde ele alabileceğimiz kültür merkezleri için seçilen isimlerin nasıl farklılaştığı ve bunun yerel siyasal ideolojilerin yeniden üretimini nasıl beslediğini analiz etmek çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın sorusu; “kültür merkezlerinin isimlendirilmesi aracılığıyla iktidarın ideolojik (kültürel) yeniden üretimini nasıl anlayabiliriz?” şeklinde tasarlanmıştır.

## Yöntem ve Teknik

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden betimleyici durum analizi ile yapılmıştır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir (Merriam, 2013). Günümüzde sosyal bilimlerin farklı disiplinleri tarafından sıklıkla kullanılan bu model, özellikle epistemolojik olarak yorum bilgisi paradigmasına dayanmaktadır (Creswell, 2007). Bu bağlamda, Ankara’nın merkez ilçelerinde yer alan kültür merkezlerine ilişkin saha gözlemleri ve ikincil verilere dayalı analizlerle, siyasal iktidarların bu kültür merkezlerine yönelik mekânsal üretimleri analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

## Sayıltı

Araştırmada kültür merkezlerine etki eden siyasal ideolojinin, görevdeki belediye başkanının ve/veya belediye başkanının bağlı olduğu siyasal partinin görüşü olduğu varsayılmıştır. Belediyelerde kamusal mekânların isimlendirilme yetkisi belediye meclisine aittir ve sadece başkanın kararı ile isimler değişmemektedir. Öte yandan belediye meclislerinin verdiği kararlar, bazı durumlarda ilgili yönetim birimlerince (kaymakamlık ve valiliklerce) uygun görülmeyle reddedilebilmektedir.

## Veri Kaynakları ve Analiz

Ankara'nın 9 merkez ilçesinde yer alan 68 kültür merkezi ve bu merkezlere ilişkin öncül veri ve bilgiler; belediye başkanlıklarının internet adresleri, il tanıtım kitapçıkları (Ankara Valiliği, 2013; Ankara Kalkınma Ajansı, 2017) ile Google Harita ve Google Gezegen uygulamaları kullanılarak temin edilmiştir. İlgili idari kayıtlar ve harita bilgileri kullanılarak, araştırma kapsamındaki kültür merkezlerinin ismi, yeri ve hizmete ilişkin özellikleri tespit edilmiştir. Kültür merkezlerinde isimlerin tekrar etme sıklığı ve bu isimlerin ilçeler itibarıyla dağılımı ortaya konulmuştur. Ayrıca kültür merkezlerindeki faaliyetler ile isimlendirme tercihleri arasındaki ilişki analiz edilmiş ve bu çerçevede isimlendirme tercihleri ile siyasal ideolojiler arasındaki ilişki yorumlanmıştır.

## İdeoloji Kavramı

İdeoloji kavramı üzerinde herkesin ortaklaştığı bir tanım bulunmamakla birlikte kavrama tarihsel süreç içerisinde sürekli farklı anlamlar yüklenmiştir (Mardin, 1992, s. 20). Eagleton (2015, s. 18), bu kavram etrafındaki anlam çeşitliliğini göstermek için kitabının başında 16 farklı tanıma yer vermiş, tek ve yeterli bir ideoloji tanımının ne mümkün ne de faydalı olmadığını belirtmiştir. Bu çerçevede ideoloji bir yandan insanın evreni kavramasını ve etrafında cereyan eden olayları anlamasını kolaylaştırması bakımından olumlu bir unsur olarak ele alınırken diğer yandan insan düşüncelerini kısıtlaması hatta bazen engellemesi bakımından olumsuz olarak algılanabilmektedir.

Pozitif ideoloji algısı, ideolojiyi bilimsel düşünme ve fikir akımı gibi ele almakla birlikte her düşünce sistemi de bir ideolojiye evrilememektedir. Zira bir düşünce sisteminin ideoloji olabilmesi için taraftarlarını ya da savunucularını koruyup kollaması, onların çıkarlarına hizmet etmesi gerekir (Holt-Jensen, 2017, s. 182). Destutt de Tracy tarafından felsefe kelimesinin yerine geçecek şekilde kullanılan ideoloji kavramı, her türlü peşin hükümden bağımsız olarak fikir ve düşünceleri inceleyen bir düşünce sistemi olarak tarif edilmiştir (Kaya, 2011, s. 166). İdeoloji bilimsel temellerle ortaya çıkmış olsa bile ortaya koyduğu doğrulara mutlak bağlılığından ve sadakatinden ötürü zaman içerisinde bilimle çatışabilir ve dinî temelli olmasa dahi yeni kutsallar ortaya koyma eğilimine dönüşebilir.

Negatif ideoloji algısı ise Marks'ın "çarpıtılmış düşünce/gerçeklik" yaklaşımına dayanmaktadır (Purvis ve Hunt,

2014, s. 14). Bu bağlamda ideoloji, egemen sınıfın çıkarlarının egemen düşünceyle desteklenmesi ya da bu ikisinin birbirine yakınsamasıdır. Dolayısıyla ideoloji, toplumda egemenlik iddiasında olanların kendilerini haklı görme ya da gösterme aracıdır (Kazancı, 2002, s. 57). Çünkü pek çok ideoloji belirli bir grubun ya da toplumun belirli bir kesiminin çıkarlarını ön planda tutar (Özgen, 2016, s. 207). Lefebvre'e göre kendisinden başka hiçbir şey ideolojiyi değiştiremez ya da bir ideolojiden başka hiçbir şey o ideoloji ile mücadele edemez (Kazancı, 2012, s. 69).

## Devletin İdeolojik Aygıtı Olarak Mekân İsim(lendirme)leri

İdeolojiler tarihsel süreklilik içerisinde toplumların kendi birikimleri ya da diğer toplumlarla etkileşimleri sonucunda ortaya çıkar. İdeolojiler mevcut düşünce ve inanç sisteminin bir ürünü olabileceği gibi onlara karşı duruşun bir yansıması olarak da belirebilir. Ancak her durumda toplumsal ilişkiler ve yapılar üzerine kurulur.

İdeolojiye yaklaşım bakımından klasik Marksist çizgiden ayrılan Althusser, ideoloji ile ilgili üç ana tez ortaya atmıştır: (i) ideolojinin tarihi yoktur, (ii) ideoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla kurdukları hayali ilişkinin hayali bir "temsildir" ve (iii) ideoloji maddi bir varoluşa sahiptir. Bu ve bunlara bağlı geliştirilen alt tezleri ile birlikte ideolojiyi, her şeyi ve herkesi etkileyen önemli bir yapı ve güç olarak tanımlar (Althusser, 2014). Bu yaklaşımda ideolojinin, toplumsal yapıyı ve toplumu dönüştürücü gücüne dikkat çekilmektedir.

Althusser'e göre, devletin siyasal aygıtını devletin siyasal ideolojik aygıtından ayırmak gerekir çünkü bunlardan ilki devlet [baskıcı] aygıtını ifade ederken ikincisi devletin ideolojik aygıtını (DİA) anlatmaktadır (Althusser, 2014, s. 17) ve birbirlerinden farklıdırlar. Bu yaklaşımda devletin baskıcı aygıtları; hükümet, idare, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler olarak ele alınırken devletin ideolojik aygıtları dinsel, eğitimsel, ailesel, hukuki, siyasal, sendikal, iletişimsel ve kültürel olarak sınıflandırılmaktadır (Althusser, 2014, s. 50). Devlet aygıtları kamunun tüm gücünü arkasına alarak hareket ederken, DİA'lar ideolojik temellidir ve insanların zihin dünyasına hitap eder. DİA'lar iktidarın ve egemen sınıfların bugünkü gücünü ve hegemonyasını temsil etmekten çok gücün ve hegemonyanın kendini yeniden üretmesini sağlama ve geleceğe taşıma işlevini üstlenmektedir (Althusser, 2014, s. 53). Sonuçta maddi üretim araçlarını kendi tasarrufunda bulunduran devlet ve hâkim sınıf aynı zamanda



zihinsel üretim araçlarını da denetim altında tutabilmektedir (Özgen, 2016, s. 219). Eğitim, kültür ve dil en etkin ideolojik aygıtlar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla devlet salt bir baskı aracı olmayıp, siyasal iktidar ile sağladığı egemenliğin ötesinde kültürel iktidarı aracılığıyla da ideolojik bir tahakküm arayışındadır (Özgen, 2018b, s. 139). Peet (2007, s. 2), *İktidarın Coğrafyası* adlı kitabında iktidar merkezlerini üçe ayırmakta (ideolojik, ekonomik ve politik iktidar merkezi) ve rasyonalite üzerindeki kontrolün ideolojilerle sağlandığını savunmaktadır. Bertrand Russell (2014) ise, iktidar kavramını derinlikli ve analitik bir bakış açısıyla tanımlayarak, yedi başlık altında açıklar: ruhban sınıfı iktidarı, kral iktidarı, yalın iktidar, devrim iktidarı, iktisadi iktidar, düşünce üzerindeki iktidar ve iktidar kaynakları olarak inançlar. Bu tanımlamayla iktidarların ortaya çıkış koşulları ve gelişim kaynaklarına dikkat çeker. Althusserci yaklaşımda devlet, kültürel belleğe müdahale etmek üzere sistemli şekilde bazı araçları kullanabilmektedir (Gülbetekin, 2017, s. 126). Özellikle kamusal mekânları ideolojik yapıya uyumlu politikalarla üretmek ya da dönüştürmek için toplumsal aidiyet, kimlik ve değerler temsil kabiliyeti yüksek olan mekânsal araçlardır (Özgen, 2018a, s. 18; Köşker, 2018, s. 81).

Althusser'in tarifine göre ideolojide isimlendirme çok önemlidir (2014, s. 121). İsim verme ile başlayan süreç sürekli aynı isimle çağrılmayla ideolojik bir etkiye dönüşür. İsimlendirme ve çağrılmayla her bir nesne özne hâline gelmekte ve ideolojinin taşınması ve sürdürülmesine katkı vermektedir. Bu sürecin günlük pratik hâle gelmesi ile baskıcı devletin işlevleri olmaksızın egemen ideolojinin devamlılığı sağlanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle ideolojik süreklilik isimlendirme ve çağrılma yöntemiyle de sağlanmaktadır (Kazancı, 2002, s. 61). Hatırlanmasını ve unutulmasını istediği şeyleri belirleyen siyasi otorite, yer adları ve mekân isimlerini kullanır. İsimlendirme geçmişle özdeşleşmeyi teşvik etmek ve toplumu daha geniş bellek ağları içine çekmek için güçlü bir politik araçtır (Alderman, 2008, s. 195). Bu bağlamda yer isimleri Louis Althusser tarafından kavramsallaştırılan devletin ideolojik aygıtlarının bir unsuru olarak ele alınabilir (Çoban, 2013, s. 668). Zira kentsel mekân isimleri ile yer isimleri politik bağlamlarda üretilir ve bu bağlamlardaki değişimlere bağlı olarak değişir ve dönüşür (Özberk, 2018, s. 664). Yer isimleri kentin bir aidiyeti ve temsiliyetinin gücüdür ve bu isimleri belirleyenlere güç kazandırır. Yer ve mekân isimlerinin bu amaçla

kullanılması, kentsel çevrenin bir tür sanal siyasi mekâna dönüştürülmesini sağlar. Kültür merkezleri bunun tipik örneklerindedir. Anlamlar dünyasına ait unsurlardan biri olarak yer ve mekân isimlerini kontrol edebilme kabiliyeti iktidarlar için bir tür gücün dışavurumudur. Mekân ve yer isimlerine resmî olarak yüklenen anlamlar, iktidarın sosyo-politik yaklaşımının ve onun dünyayı kavrama biçiminin şehir peyzajına aktarılmasında etkilidir (Azaryahu, 1996, s. 312).

Mekâna isim verme konusu aynı zamanda bir meşruyet, hâkimiyet ve sahiplenme göstergesidir. İsimlendirme eylemi tarih boyunca her dönem güç ilişkilerinin temel dışa vurumu olmuştur (Soja, 2017, s. 326). Hem Kolomb'un hem de John Smith'in Amerika kıyılarına ayak bastıklarında ilk yaptıkları işlerden birisi de buralara yeni isimler vermek olmuştur. Bu hem yerli halkın varlığını silmek hem de kendi hak iddialarını güçlendirmek için yapılmıştır (Özgüç ve Tümertekin, 2017, s. 59). Bunun tersi de geçerlidir. Sömürgecilerden bağımsızlığını yeni kazanan devletler de genellikle ilk olarak sömürge dönemi isimlerini değiştirme yoluna giderler (Tümertekin ve Özgüç, 2019, s. 184). Bu güç mücadelesi sadece ulusal düzeyde değil uluslararası ilişkiler bakımından da geçerlidir. ABD Coğrafi Adlar Kurulu sadece ülke içinde değil Yurtdışı Adlar Komitesi ile tüm dünyadaki yer adlarını ülkenin siyasi öncelikleri doğrultusunda belirler ve bunları bir bültenle ilan eder (De Blij, 2019, s. 94).

Güç mücadeleleri içerisinde mekâna hükmetme etkin bir strateji olup, mekânın üretimini kontrol edebilenler toplumsal süreçler üzerinde de kontrol gücü oluşturmuş olacaktırlar (Özgüç ve Tümertekin, 2017, s. 313). Bu iktidar gösterisi bazen kendi dönemlerinde yeni yapılmış bir mekânın isminin belirlenmesi, bazen de önceki dönemlerde başka bir siyasi ideoloji çerçevesinde verilmiş ismin değiştirilmesi şeklinde gerçekleşebilir. Dolayısıyla kentsel kamusal mekânlara isim verilmesi bir tür siyaset yapma biçimi olup, her isim bir siyasi tercihin ya da kararın ürünüdür (Gülbetekin, 2017, s. 111).

Gerek merkezi gerekse yerel siyasi iktidarlar mekân isimlerini belirleme konusunda heveslidir ve bu konuyu önemserler. Günümüzde toplumlar çok kimlikli ve çok kültürlü bir yapıya sahip olsalar da yerel yönetimler ve iktidarlar yer isimlerini belirlemede tek bir kimlik ya da çok az sayıda kimlik temsili üzerinden tercih yapma eğilimindedir. Dolayısıyla, devletin toponimi politikaları

eğitim, medya ya da hukuk gibi ideolojik araçlar kadar olmasa da iktidarın düzenli ve sürekli olarak başvurduğu etkin ideolojik aygıtlardan birisidir (Doğan, 2019, s. 45).

Ülkemizde tüm siyasal dönüşüm süreçlerinde yer isimlerinin değiştirilmesi en çok kullanılan aygıtlardan birisi olmuştur (Şekil 1). 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu (1949) ile yer adlarının değiştirilmesi süreci tanımlanmış, bu çerçevede 1957 yılında “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” oluşturulmuştur. 1978 yılına kadar faal olan bu Kurul marifetiyle yaklaşık 75 bin yer ismi incelenmiş ve bunların 28 bini değiştirilmiştir (Tunçel, 2000, s. 27; Hür, 2009). TESEV’in *20. yüzyıl Türkiye’sinde değiştirilen yer adları* çalışmasında 15.585 yer adının değişiminin belgelendiği belirtilmiştir (Nişanyan, 2011, s. 50).

Siyasi partilerin yönetimde olduğu dönemler itibarıyla Şanlıurfa şehrindeki mahalle ve cadde isimlerinde yaptıkları değişiklikler ya da yeni isimlendirmeler dikkat çekicidir. Şehrin yerel yönetiminde hâkim olan siyasi erkin, hem ulusal kimliği temsil eden isimleri hem de doğrudan siyasi temsile sahip isimleri tercih etmesi örnek verilebilir (Günel, Şahinalp ve Güzel, 2011, s. 475). Özgen (2018b, s. 133), Ankara’nın farklı siyasi görüşler tarafından yönetilen iki merkez ilçedeki yeşil alan ve park isimlerini karşılaştırdıktan sonra; siyasi partilerin kendi ideolojik dünya tasavvurları üzerinden inşa ettikleri mekân temsilleri ile sürekliliklerini sürdürme gayreti içerisinde olduklarını tespit etmiştir.

Bu isimlendirme bazen toplumun çoğunluğu tarafından kabul görülürken bazen de anlaşmazlıkların ve tartışmaların



**Şekil 1.** Altındağ’daki Hüseyin Gazi Kültür Merkezi (eski adı Uğur Mumcu Kültür Merkezi) isim değişikliğinin protesto edilmesi, 6 Ağustos 1994.

Kaynak: “Uğur Mumcu’yu halk sahiplendi,” 1994, 7 Ağustos, s. 1.

rın zemini hâline gelmektedir (Alderman, 2002, s. 607). Dolayısıyla bu isimlendirmeler, siyasal olarak bir grup (hâkim kesim) için birleştirici bir rol oynarken diğer yandan bunların dışında kalan kesimler için ayrışma ve çatışma unsuru oluşturmaktadır. Örneğin; 1994 yılı yerel seçimleri ile SHP’den RP’ye geçen Altındağ Belediyesi, meclis kararı ile seçimin hemen ardından Uğur Mumcu Kültür Merkezi’nin ismini Hüseyin Gazi Kültür Merkezi olarak değiştirmiş ve bu değişiklik nedeniyle ilçede protesto yürüyüşü (Şekil 1) gerçekleştirilmiştir (“Uğur Mumcu’yu halk sahiplendi,” 1994, 7 Ağustos, s. 1).

Sadece Ankara’da değil tüm Türkiye’de isim değişikliği konusu gündeme gelmektedir (Günel, 2012; Kara, 2012; Aliğaoglu ve Uğur, 2018). Bunlardan bazıları yerel yönetimlerde belediye başkanlığını kazanan partilerin değişmesi ile gerçekleşen isim değişiklikleri olup, diğerleri ise aynı siyasi partinin yönettiği yerel yönetimlerde belirli kişi isimler üzerinden tarihi ve kültürel bir sahiplenme veya kişi hatırasını yaşatma amacıyla yapıldığı görülmektedir (Tablo 1).

Rize’nin Fındıklı İlçesinde belediye meclisi yerel seçimlerden hemen sonra Temmuz 2019 oturumunda aldığı kararla ilçe sahilinde bulunan Millet Bahçesi isimli rekreasyon alanının ismini 100. Yıl Atatürk Parkı, Millet Kiraathanesi’nin ismini de Kazım Koyuncu Sanat Evi olarak değiştirdi. Fındıklı Kaymakamlığı ise bu isim değişikliklerinde kamu yararı olmadığı gerekçe göstererek değişikliği onaylamadı ve süreç mahkemeye taşındı (“Rize’de parkta isim tartışması yargıya taşındı,” 2019, 31 Temmuz).

Politik değişimlerin yer isimlerine yansması ülkemize has bir durum değildir. Örneğin, günümüzde İran’da (Amnesty International, 2015, s. 4) ve bir dönem Yunanistan’da (Kazazis, 1972, s. 101) Türkçe yer isimlerinin kullanılması yasaklanmıştır. Sovyetler Birliği, devrimin ilk yıllarından itibaren devrimin kendisi, bu dönemde gerçekleşen olaylar, rol alan liderler ve ona hizmet eden yazarların isimlerini yer isimlerine yansıtarak kolektif belleğin inşasını amaçlamıştır (Ayhan, 2013, s. 42). Hindistan’da sömürge sonrası dönemde en önemli gurur kaynaklarından birisi de Mumbai ve Madras gibi şehir isimlerinin Bombay ve Channai olarak değiştirilmesi olmuştur (Fellmann, A. Getis ve J. Getis, 2007, s. 156). Doğu Almanya’nın Batı’yla bütünleşme sürecinde kent meclislerinde çoğunluğu ele geçiren muhafazakârlar, komünist döneme ait olduğu gerekçesiyle birçok sokak

**Tablo 1.** Ülkemizdeki Kültür Merkezi İsimlerindeki Bazı Değişiklikler

Yer	Eski isim	Yeni isim	Değişiklik nedeni
Ankara-Altındağ	Uğur Mumcu Kültür Merkezi	Hüseyin Gazi Kültür Merkezi	Seçim sonrası yönetim değişikliği
Bursa-Mudanya	Faruk Çelik	Tirilye	Seçim sonrası yönetim değişikliği
İstanbul-Maltepe	Gülsuyu Kültür Merkezi	Türkan Saylan Kültür Merkezi	Seçim sonrası yönetim değişikliği
İstanbul-Beylikdüzü	Beylikdüzü Kültür Merkezi	Beylikdüzü Atatürk Kültür Merkezi	Seçim sonrası yönetim değişikliği
İstanbul-Küçükçekmece	Arenamega Gösteri Merkezi	Yahya Kemal Beyathı Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Kocaeli-İzmit	Kuruçeşme	Erol Olçok Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
İstanbul-Sancaktepe	Genco Erkal Kültür Merkezi	Şehit Ömer Halisdemir	Seçim sonrası yönetim değişikliği - Kişi hatırasını yaşatma
Adana-Seyhan	Seyhan Belediyesi Kültür Merkezi	Yaşar Kemal Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Adana-Ceyhan	Ceyhan Kültür Sitesi	Ceyhan Murat Gögebakan Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
İstanbul-Şişli	Şişli Kent Kültür Merkezi	Cemil Candaş Kent Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
İstanbul-Bahçelievler	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bahçelievler Kültür Merkezi	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yenibosna Dr. Enver Ören Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
İstanbul- Ümraniye	İBB Ümraniye Atakent Kültür Merkezi	İBB Şehit Kaymakam Muhammed Fatih Safitürk Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Kütahya-Merkez	Belediye Yeni Kültür ve Ticaret Merkezi	Hazer Dinari Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Muğla-Fethiye	Fethiye Belediyesi Kültür Merkezi	Fethiye Belediyesi Özer Olgun Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Kocaeli-Gölcük	Belediye Eğitim Kültür Merkezi	Mehmet Akif Ersoy Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma
Diyarbakır- Kayapınar	Cegerxwîn Gençlik ve Kültür Merkezi	15 Temmuz Millet Kültür Merkezi	Yönetim değişikliği
Antalya	Antalya Kültür Merkezi	Atatürk Kültür Merkezi	Seçim sonrası yönetim değişikliği
Elazığ	Elazığ Belediyesi Kültür ve Kongre Merkezi	Bünyamin Eroğlu Kültür Merkezi	Kişi hatırasını yaşatma

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

ismini değiştirmiştir (Mai, 2016, s. 112). Diğer yandan, Bucher ve diğ. (2013) Slovakya'da komünist dönemin tamamlanmasının ardından sokak ve meydan isimlerindeki değişimleri incelemiş ve bunlardaki politik kararların ağırlığını ortaya koymuşlardır. Bu durum özellikle toplumsal dönüşümlerin yaşandığı dönemlerde daha dramatik bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Azaryahu, 1997, s. 479).

İsimlendirme bazen mekânın işlevi, günlük faaliyetleri ve öneminin ötesine geçerek tek başına bir anlam ifade edebilmektedir. Bir kültür merkezine, hayatta olan bir kişinin isminin verilmesi o kişinin siyasal yönelimini, hayatındaki gelişmelere ve gündemde olmasına, oluş şekline bağlı olarak merkezdeki faaliyetleri ve ziyaretçi sayılarını etkileyebilmektedir. Diğer bir ifadeyle o mekân artık sıradan bir kültür merkezi değil ismini taşıdığı kişi ve sahip olduğu ideoloji üzerinden tanımlanabilir bir alana dönüşmektedir.

Bu çerçevede insanların kendilerini belirli bir kültürel kimliği paylaştıklarını tahayyül etmelerine katkı veren en önemli süreç, geçmişe ait ortak bir hafızanın yeniden üretimi ile gerçekleşir. Egemen toplumsal gruplar ya da devlet tarafından tercih edilen bu ortak hafıza, kolektif bir kültürel değer olarak topluma sunulur. Dolayısıyla hafızanın inşası ulusal ve yerel kimlik politikaları açısından son derece kullanışlıdır (Mills, 2014, s. 46).

### **Ankara Kentine İlişkin İsimlendirme Pratikleri Üzerine**

Ankara'nın, Helenistik dönemde "Ankyra" ismi ile anıldığı; tarihin farklı dönemlerinde Ankyra, Ancyre, Enguriye, Engürü, Angara, Angora gibi isimler aldığı düşünülmektedir. Umar (1993), Ankyra isminin ana tanrıça anlamına gelen 'anka' kök sözcüğünden türediğini savunmuştur (Güner ve Ertürk, 2004, s. 53'te aktarıldığı gibi). Sadece Ankara değil; Çankaya, Çankırı, Sakarya gibi yer isimlerinin de aynı kökten geldiği, 'anka' köküne önce 'ura' ve sonra 'uwa' eklenmesi ile yüce Anka tapınağı anlamına gelen Ankuruwa adının kullanıldığı tahmin edilmektedir (Bademli, 2013, s. 77).

Ankara için İslam devletlerinin yönetiminde olduğu dönemlerde Engürü isminin kullanıldığı ve Farsçadaki 'engür' (üzüm) kelimesinden yararlanılarak Ankyra isminin Türkçe ağıza dönüştürüldüğü düşünülmektedir (Darkot, 1978, s. 438). Özkaya (1984, s. 234), 17 ve 18. yüzyıl Osmanlı belgelerinde şehrin "Ankara" olarak

yer aldığını belirtmiştir. Evliya Çelebi'nin eserlerinde Ankara Kalesi'nin ismi Engürü, Ankırı, İnkırı, Aydınkırı, Unkuru, Enguru diye geçtiği belirtilirken Defter-i Padişahide ise Ankara Kalesi olarak isimlendirildiği belirtilmiştir (Tezcan, 2011, s. 150). Diğer bir ifadeyle o dönemde resmi belgeler ile halk arasındaki isimlendirme farklılaşmıştır. Ankara'da basılan sikke örnekleri incelendiğinde ise Fatih Sultan Mehmed döneminde Engürü ismi kullanılmışken, II. Beyazıt döneminden sonra Ankara isminin kullanıldığı anlaşılmaktadır (Kahraman ve Özer, 2018, s. 37).

Özkan ve Yoloğlu (2005, s. 57) Cumhuriyet öncesi Ankara'daki yer isimlerinin kendiliğinden gelişmiş doğal, kültürel, iklimsel ya da dini yapılara bağlı isimler olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Tamur (2010, s. 57) 1891 tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'ne göre Ankara mahalle isimlerini beş başlık altında incelemiştir: (i) Meslek erbabı bir kişinin adını taşıyan mahalleler, (ii) Genel olarak bir meslek grubunun adını taşıyan mahalleler, (iii) Dinî veya başkaca unvan sahibi bir kişinin adını taşıyan mahalleler, (iv) Kişi ve meslek adı taşımayan mahalleler ve (v) Çoğunlukla gayrimüslimlerin oturduğu mahalleler. Kent merkezindeki bu mahallelerin dışında kalan ve bağ ve bahçe olarak kullanılan yerlerdeki mahalle isimleri ise genellikle doğa kaynaklı isimlere sahipti ve bunların bir kısmı günümüze kadar gelmeyi başarmıştır (Örn. Bağlıca, Boztepe, Çiğiltepe, Gültepe, Tuzluçayır, vb.).

Başkentin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması kararı ile Ankara, yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin simgesi hâline gelmiş ve rejim ile özdeşleşmiştir. Cumhuriyet rejiminin önderleri, yeni kurulan Cumhuriyetin, Ankara'yı çağdaş bir kentin inşası açısından adeta bir model olarak ele almışlardır (Tekeli, 2009, s. 112). Ankara'nın başkent ilan edilmesinden sonra mevcut kent dokusu terk edilerek boş arazide yabancı plancılar (Lörc her ve Jansen) marifetiyle yeni bir şehir kurulmuştur (Atay, 1958/2009, s. 603). Bu şehir iki yönden çok önemliydi. İlki Cumhuriyet'in ana ilke ve hedeflerinin kentsel mekâna eksiksiz olarak yansıtılması, ikincisi ise bu şehrin gelişim sürecinin imkân olduğu ölçüde Anadolu'daki kentlere yansıtılmasıdır. Diğer yandan Ankara'da yaşanan ekonomik büyüme ile İstanbul'un dışında ekonomik gelişmenin Anadolu içlerine doğru yayılması (Tekeli, 2008, s. 65) ve iç pazar bütünleşmesinin sağlanması öngörülmüştür (Turan, 2009, s. 258). Bu nedenle devletin tüm imkânları Ankara'da modern bir şehrin kurulması için harcanıyordu. Dolayısıyla Ankara'nın planlanması ve





idaresi yerel yönetimler tarafından değil bizzat hükümetler marifetiyle ele alınmıştır. Burada hem çağdaş bir şehir kurulacak hem de çağdaş yaşam örneklerinin yaşandığı mekânlar oluşturulacaktır. Diğer bir ifadeyle burada sadece bir fiziksel çevre inşa edilmiyor aynı zamanda bir dünya görüşünün hayata geçirileceği yaşam tarzı geliştiriliyordu. Bu bağlamda Ankara, geçirdiği şehirleşme ve modernleşme süreçleri ile her zaman Anadolu kentlerine örnek olmuştur (Tekeli, 2006, s. xiii).

Yeni rejim Ankara'da planlı bir yapılaşma öngörmüş ve bu çerçevede batı modeli çağdaşlaşma anlayışını batılı planlar marifetiyle şehre yansıtmaya çalışmıştır. Ankara, başkent oluşuyla birlikte, ideolojilerin mekânsallaştırma çabalarının mücadele alanı olmuştur (Özkan ve Yoloğlu, 2005, s. 54). Mimariden kent planlamasına, giyim kuşandan günlük yaşantıya kadar birçok alanda olduğu gibi yer isimlendirmelerinde de ideolojik yaklaşımlar öne çıkmıştır. Başkent'in cadde ve sokak isimleri üzerinden yapılan eleştirel kentsel toponimi çalışmaları erken Cumhuriyet döneminden itibaren devlet politikalarının kentsel isimlendirmeler üzerindeki etkisini göstermiştir (Çetin ve Şentürk, 2019, s. 143).

Cumhuriyetin ilanından sonraki yirmi yıl içinde yeni bulvar, cadde, meydan ve mahalle isimleri verilirken Cumhuriyetin kurucu kadrolarının isimleri (Örn. Atatürk Bulvarı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Fevzi Çakmak sokak gibi) ve Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlıkları anımsatan (Millî Müdafaa ve İzmir caddeleri; Kocatepe Mahallesi ve Lozan Meydanı gibi) isimler kullanılmıştır. Ayrıca, devlet görevlileri (Saraçoğlu Mahallesi); yerel yöneticiler (Tandoğan Meydanı) ve Cumhuriyet şairleri ya da yazarları da (Ataç Caddesi) kullanılan isimler arasındadır (Erdentuğ ve Burçak, 1998, s. 592).

Türkiye'de, özellikle toplumsal dönüşüm yıllarında, yer isimleri sürekli değiştirilmiştir. Örneğin Demokrat Parti'nin iktidara geldiği seçimin tarihine atfen belirlenen "14 Mayıs Mahallesi" adı, 1960 Askeri darbesinden hemen sonra, ihtilal öncesi sokak hareketleri sırasında söylenen marştan esinlenerek "Gaziosmanpaşa" olarak değiştirilmiştir (Belli ve Boyacıoğlu, 2007, s. 718) ve bugün hâlen aynı ismi taşımaktadır. Aynı yönetim Kızı-

lay Meydanı'nın ismini Hürriyet, Menderes Sokağı'nın adını da Arı Sokağı olarak değiştirmiştir (Doğan, 2019, s. 114).

1980 öncesinde belediye başkanlarının siyasal görüşüne bağlı olarak ülkedeki sağ-sol ayrışması yer isimlerinde de kendini göstermiş ve aynı yerin ismi defalarca değiştirilmiştir. 1980 sonrasında askeri yönetim döneminde iki farklı isimlendirme yaklaşımının benimsendiği görülmüştür (Çoban, 2013, s. 671). Bunlardan ilki özellikle sol olmak üzere siyasi ideolojileri çağrıştıran isimlerin değiştirilmesidir. İkincisi ise darbeyi yapan askeri kadronun kurmay isimlerinin çeşitli yer isimlerinde kullanılmasıdır. En çarpıcı örnek, her ne kadar Ankara merkezde olmasa da, Şereflikoçhisar ilçesine bağlı "Çıkınağıl" beldesinin isminin 1983 yılında Kenan Evren'in soyadına atfen "Evren" olarak değiştirilmesidir.<sup>1</sup>

1996 sonrası süreçte ise "millî görüş" geleneğindeki partilerin, Ankara'da hem büyükşehir hem de birçok ilçe belediyesini yönetiyor olması, kentsel toponimi pratiklerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Sadece yer isimleri değil, heykel, logo, kamu yapılarının mimarisi ve anıtsal yapılarda muhafazakâr temsilen işaretleri ortaya konulmuştur. Kentte kesintisiz 23 yıl büyükşehir belediye başkanlığı görevini yürüten Melih Gökçek<sup>2</sup> özellikle Türk-İslam sentezini yansıtan yer isimlerini tercih etmiştir. Bahçelievler mahallesindeki numaralı sokak isimleri, Türki Cumhuriyetlerin ve başkentlerinin isimleri (Taşkent, Bişkek, Kazakistan, Azerbaycan gibi) ile değiştirilmiştir. Anıtkabir'in önünden geçen "Akdeniz Caddesi" yerine "Abdullah Gabdulla Tukay Caddesi",<sup>3</sup> "Ruhi Su<sup>4</sup> Caddesi" yerine "Kestane Caddesi" isminin verilmesi, yapılan değişikliklerden bazılarıdır.

Dönemsel olarak bazen tüm kentte ayrıştırılabilecek türden bu ideolojik yansımalar dikkat çekerken, bazen de aynı dönemde, çeşitli siyasi partilerle temsil edilen kentin değişik yerlerinde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır.

Ankara tarihsel süreç boyunca kültürel çeşitliliğini hep korumuştur. Şehrin çeşitli yerlerinde farklı dönemlere ait eserler yan yana ve birlikteliği temsilen günümüze kadar getirilmiştir. Tanpınar'ın dediği gibi İmparator

1 Belde 1990 yılında ilçe statüsünü kazanmıştır.

2 Refah Partisi, Fazilet Partisi, Adalet ve Kalkınma Partisi

3 Modern İdil Tatar edebiyatı ve dilinin kurucularından, şair.

4 Müzisyen, bestekâr, köy enstitüsü müzik öğretmeni.

Agustus'un şerefine dikilmiş mermer kaside ile Hacı Bayram-ı Veli Cami beraberce yan yana yer almaktadır (Tanpınar, 1946/2013, s. 17).

### Ankara'daki Kültür Merkezleri İçin Tercih Edilen İsimler Bağlamında Siyasal İdeolojilerin Yeniden Üretilmesi

Ankara'da, kültür merkezinin en fazla yer aldığı Çankaya, Altındağ ve Keçiören merkez ilçeleridir. En az kültür merkezi ise Etimesgut ve Pursaklar ilçelerinde bulunmaktadır. Sorumlu ya da bağlı oldukları kurumlar bakımından incelendiğinde, kültür merkezlerinin yakla-

şık üçte ikisinin ilçe belediyelerinin sorumluluğunda olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2, Tablo 3). Ankara'da sadece Altındağ ilçe sınırlarında yer alan Atatürk Kültür Merkezi özel statüsü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, ayrıca Ankara Büyükşehir Belediyesi, üniversiteler, vakıflar, yabancı ülke temsilcilikleri, Cemevleri ve bir kooperatifin sorumlu olduğu kültür merkezleri de bulunmaktadır. Kültür merkezlerine verilen isimler incelendiğinde, bunlardan yarısından fazlasının (36) kişi ismi taşıdığı belirlenmiştir. Kişi isimlerinin yanında 17 yer ismi, 5 ülke ismi, 3'er tarih, vakıf ve faaliyet ismi bulunduğu görülmektedir. Kültür merkezini yöneten kurumlar itibarıyla,

**Tablo 2.** Kültür Merkezlerinin İsim Kaynaklarına İlişkin Bilgiler

İlçeler	Adet	Kurum Türü	Adet	İsim Türü	Adet
Çankaya	15	İlçe Belediyesi	44	Kişi	36
Altındağ	15	Vakıf	6	Yer	17
Keçiören	11	Büyükşehir	6	Ülke	5
Mamak	6	Elçilik	5	Vakıf	3
Yenimahalle	6	Üniversite	3	Tarih	3
Gölbaşı	5	Cemevi	2	Faaliyet	3
Sincan	4	Bakanlık	1	Diğer	1
Pursaklar	3	Kooperatif	1		
Etimesgut	3				
Toplam	68	Toplam	68	Toplam	68

**Tablo 3.** Kültür Merkezlerinin Bağlı Buldukları Kuruluşlara Göre Dağılımı

İlçeler	İlçe Bel.	BŞB	Vakıf	Elçilik	Üniversite	Cemevi	Kooperatif	Bakanlık	Toplam
Altındağ	9	3	1	--	1	--	--	1	15
Çankaya	5	1	--	5	2	2	--	--	15
Etimesgut	3	--	--	--	--	--	--	--	3
Gölbaşı	5	--	--	--	--	--	--	--	5
Keçiören	8	--	3	--	--	--	--	--	11
Mamak	4	2	--	--	--	--	--	--	6
Pursaklar	3	--	--	--	--	--	--	--	3
Sincan	4	--	--	--	--	--	--	--	4
Yenimahalle	3	--	2	--	--	--	1	--	6
<b>Toplam</b>	<b>44</b>	<b>6</b>	<b>6</b>	<b>5</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>68</b>



ilçe belediyelerinin ağırlıklı olarak kişi isimlerini tercih ettiği görülmektedir.

Ayrıca büyükşehir belediyesi ve üniversiteler tarafından yönetilen kültür merkezlerinde yer isimleri öne çıkarken, beklenildiği gibi bir vakfa bağlı kültür merkezlerinde kurucu vakıf isimleri, elçilik kültür merkezlerinde ise ülke isimleri tercih edilmiştir (Ek-1). İlçe belediyelerine bağlı kültür merkezlerine verilen isimler değerlendirildiğinde isimlerin yaklaşık yüzde 73'ünün kişi ismi olduğu belirlenmiştir.

Kişi isimlerinin kullanılması hem bu kişiye duyulan saygıyı, hem de toplumun bu konudaki hafızasının ve ilişkili kültürel belleğin sürekli tekrar ile canlı tutulmasını ve unutulmamasını sağlamaktadır (Gülbetekin, 2017, s. 105). Bu tespitlere göre, kültür merkezlerinin isimleri toplumların yaşam tarzı, düşünce yapısı ve kültürleri hakkında bilgi verdiği söylenebilir. Ayrıca çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirildiği bu merkezlerin görünürlüğü ve tanınması için de ideolojik amacı yansıtan isimlendirme-

lerin yapıldığını afiş eder. Bu durum, üretilen politikaların bir imajı ve temsilin görünürlüğüne de katkı sağlar.

Örneğin Çankaya ve Yenimahalle ilçelerinde Nazım Hikmet Ran, Altındağ, Keçiören ve Mamak ilçelerinde ise Necip Fazıl Kısakürek isminin öne çıkması, tam da iktidar-ideoloji-mekân isimlendirmeleri arasındaki ilişkiyi özetler niteliktedir (Tablo 4 ve 5).

Genel olarak kültür merkezlerine verilen isimlerin, ilçe belediyelerini yöneten siyasi partilerin ideolojileri ile uyduğu görülmektedir. Bu durum, kültür merkezlerine verilen isimlerle, kültür üzerinden ideolojilerin yeniden üretildiğini göstermektedir. Örneğin, Etimesgut İlçesindeki Korkut Ata Kültür Merkezinin (Şekil 2) yöneticileri ile yapılan mülakatta kültür merkezi isminin bizzat belediye başkanının bağlı bulunduğu partinin (Milliyetçi Hareket Partisi'nin) genel başkanı tarafından verilmiş olduğunun belirtilmesi, kültür merkezlerinin isimlendirilmesi ile siyasal ideolojinin yeniden üretimi arasındaki yakın ilişkiyi teyit etmektedir.

**Tablo 4.** İlçeler İtibarıyla Kültür Merkezlerinde Kullanılan Kişi İsimleri

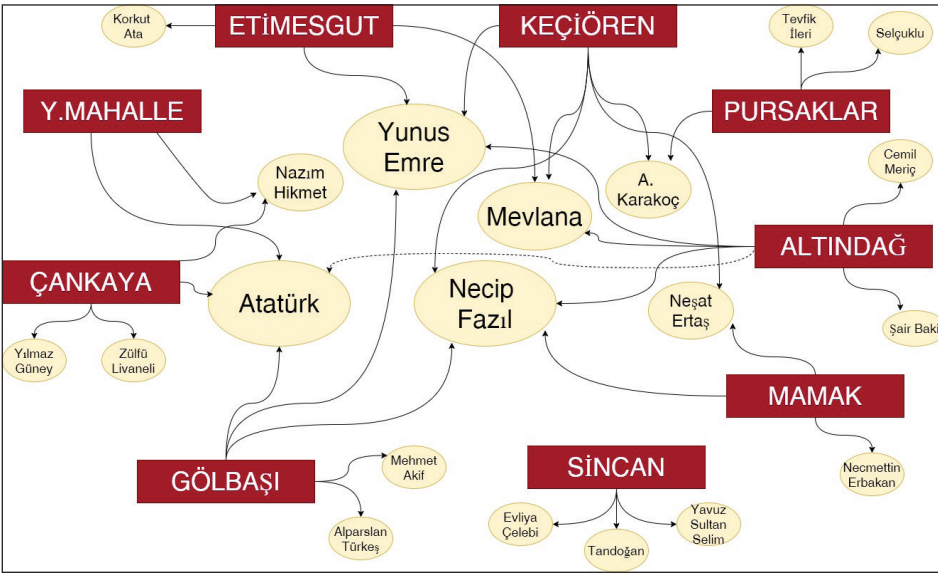
İlçeler	Kişi İsmi Verilen Kültür Merkezleri
Altındağ	Şair Baki, Cemil Meriç, Mevlana, Necip Fazıl, Yunus Emre
Çankaya	Atatürk, Nazım Hikmet, Yılmaz Güney, Zülfü Livaneli
Etimesgut	Korkut Ata, Mevlana, Yunus Emre
Gölbaşı	Alparslan Türkeş, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl, Yunus Emre, Zübeyde Hanım
Keçiören	Abdurrahim Karakoç, Mevlana, Necip Fazıl, Neşet Ertaş, Yunus Emre
Mamak	Necip Fazıl, Neşet Ertaş, Necmettin Erbakan
Pursaklar	Abdurrahim Karakoç, Tevfik İleri
Sincan	Evliya Çelebi, Tandoğan, Yavuz Sultan Selim
Yenimahalle	Ata, Nazım Hikmet

**Tablo 5.** Kültür Merkezlerinde Sıkça Kullanılan İsimler

İsimler	Kültür Merkezi Sayısı
Abdurrahim Karakoç	2
Nazım Hikmet Ran	2
Neşet Ertaş	2
Mevlana	3
Atatürk (Ata ve Zübeyde Hanım ile birlikte)	4
Necip Fazıl	4
Yunus Emre	4



Şekil 2. Etimesgut Korkut Ata Kültür Merkezi.  
Fotoğraf: Saitcan Güngördü.



Şekil 3. Kişi ismi taşıyan kültür merkezlerinin ilçelere göre dağılımı.  
Not: Kesikli çizgiyle belirtilen Altındağ İlçesi sınırları içindeki Atatürk Kültür Merkezi Bakanlık tarafından yönetilmektedir.

İlçe belediyelerine ait kültür merkezlerinin isimleri detaylı incelendiğinde Yenimahalle ve Çankaya'da daha seküler ve sosyal demokrat (CHP); Keçiören, Altındağ ve Mamak'ta mütedeyyin-muhafazakâr (Adalet ve Kalkınma Partisi) ve Keçiören ve Etimesgut'ta milliyetçi-muhafazakâr (MHP) isimlere yer verildiği görülmektedir. Bunlar içerisinde kişi ismi taşıyan kültür merkezlerinde iki farklı yönelim dikkat çekmektedir: Çankaya ve Yenimahalle ilçeleri bir grupta; Keçiören, Pursaklar, Altındağ ve Mamak ilçeleri diğer grupta yer almaktadır (Şekil 3).

Ankara merkez ilçe belediyelerindeki kültür merkezlerine verilen isimlerin %16'sı "yer ismi" taşırken, kullanılan diğer isimler (Çankaya-Çağdaş Sanatlar; Keçiören-Estergon Kalesi ve Osmanlı; Pursaklar-Selçuklu) ise, yukarıdaki tanımlamaya uymakta ve üç temel ideolojik yönelimi teyit eder niteliktedir.

İlçe belediyelerinin yönetimi dışındaki kültür merkezlerinde kullanılan kişi isimleri değerlendirildiğinde; Bakanlık tarafından yönetilen Altındağ'daki Atatürk Kültür Merkezi ve yine Altındağ'daki bir vakfa ait Mahmud Esad



Coşan Kültür Merkezi ile Çankaya'da Cemevi olarak hizmet veren Hacı Bektaş-ı Veli Anadolu Kültür Merkezi ve Pir Sultan Abdal Kültür Merkezi bulunmaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler; kültür merkezlerine verilen isimlerin belirli bir ideolojiyi temsil ettiğini göstermektedir. Yerel yönetimler; toplumu, kamusal alanı ve gündelik yaşam pratiklerini belirli bir ilişkiler manzumesi formunda yürütmektir. Belirli kazanımlara ulaşmak için tasarlanan bu ideolojiyi yürüten iktidarların ya da dar ölçekli ilçe belediye yönetimlerinin siyasal/ideolojik tasarruflarından biri de kültür merkezleridir. Dolayısıyla klasik Marksist (ekonomik- politik ilişkisinin) geleneğinin ötesinde bir iktidar pratiği vardır ve bu pratiğin dayandığı “ideoloji her yerdedir” (Althusser, 2014). İster devlet ya da hükümetler gibi kapsamlı yönetim organizasyonları olsun, ister ilçe belediye yönetimleri gibi daha dar ölçekli yönetsel birimler olsun, belirli kural ve ilişkilerle yürütülen politikaların bir ideolojisi ve bu ideolojiyi yürüten bir iktidar vardır. İşte iktidarın yürüttüğü bu ideolojik eksenli yaşamsal pratiklerde, toplumsal ölçekte belirli bir bağımlı bilinç üretilmektedir. İktidarlar, kültür merkezlerinin isimlendirilmesi üzerinden pratik ettikleri ideolojik tasarımlarla, toplumsal ölçekte bağımlı bilincin zemin taşlarını perçinleştirirken, bireyler ise büyük ölçüde özgürlüğünü kaybetmekte; gördüklerini, kendilerine gösterildiği şekliyle görmekte ve anlamlandırmaktadırlar. Anlamsal süreç ve sorgulamalar, iktidarın kısıtlı tuttuğu ilişkiler manzumesiyle biçimlenir. Kültür merkezlerine verilen isimler ve yürütülen faaliyetler bu duruma örnek verilebilir. Yer, şahıs ya da başka kategoriler de dâhil olmak üzere, “isimlendirmeler” için temel amaç, iktidarın territoryasını inşa etmek ya da mevcut iktidar düzeninin pekiştirilmesi ve sürekliliğini sağlamaya yöneliktir. Nitekim Şekil 3'te görüldüğü gibi, kültür merkezlerine verilen isimler de üç temel kategori (seküler-sosyal demokrat; milliyetçi-muhafazakâr ve mütedeyyin-muhafazakâr) ekseninde belirginleşen siyasal ideolojilerin pratikleri ile konuyu özetler niteliktedir.

### Sonuç ve Tartışma

Kültür merkezlerinin isimlendirilmesinde, iktidar gücünün etkin ve görünür olduğu anlaşılmaktadır. İsim tercihleri hangi ideolojinin öne çıkartılacağı, bu ideolojilerin hangi temsil(c)lerle topluma tanıtılacağı ve bunun üzerinden nasıl bir ideolojik yeniden üretim yürütüleceği hakkında bizlere çok güçlü işaretler vermektedir. Hem yer isimleri hem kamusal mekân isimleri aslında;

tanıtma, düşünsel eğilime ısındırma, özendirme, aidiyet oluşturma, meşrulaştırma ve güç gösterisi gibi mekanizmalar ile ideolojilerin günlük hayatta tecessüm etmesini sağlar. Bu süreç kamusal alanda hangi ideolojinin hâkim olduğunu, bu hâkimiyetin nasıl kullanıldığını ya da önceki hâkim ideolojiyi nasıl değiştireceği hakkında da ipuçları taşımaktadır.

Kültür merkezlerine verilen isimlerinin belirlenmesinde, yerel siyasal erklerin ideolojik yaklaşım ve önceliklerinin önemli bir unsur olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin mekân isimlendirmelerini, eş zamanlı işleyen bir bütünleştirme ve ayırıştırma aracı olarak kullandıkları dikkat çekmektedir. Aynı toplumda yaşayan ve etnik, dinsel, mezhepsel, inançsal, siyasal aidiyetleri bakımından farklılaşan bireylerin görüş ve değerlendirmeleri dikkate alınmadan belirlenen bu isimlendirmeler, yerel yönetimlerin ideolojisine sahip bireyler açısından birleştirici olduğu varsayılrsa da, tam aksine “diğerleri” açısından ise ayırıştırıcı bir rol üstlenmektedir. Diğer bir ifade ile ideolojik açıdan “biz” ve “öteki” arasına çizilen sınırın belirginleşmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte yerel yönetimler isimlendirme çalışmalarında bazı köklü isimleri değiştirirken bazı isimleri ise korumayı yeğlemektedir. Bunun nedeni de yeni tesislerdeki isimlerin benimsenmesi ve meşruiyetini sağlayabilmesi açısından toplumsal kabul görmüş isimleri değiştir(e)meme düşüncesidir.

Mekân isimleri yerel kimlik ve kültüre ait önemli ipuçları taşımaktadır. Ancak, yerel yönetimlerin kültürel kimlik inşa süreçleri isim tercihleri ile sınırlı değildir. İsim tercihleri bu sürecin başlangıç noktasını ve mihenk taşı oluşturmaktadır. Kültür merkezlerinin kampüslerindeki diğer faaliyetler ile bu merkezlerde sergilenen kültürel etkinlikler ve ideolojik kimliğin yeniden üretimi de diğer önemli pratiklerdendir. Bu çerçevede isimlendirme işlevinin sonuçları üç farklı perspektiften incelenebilir:

*İsim veren(ler) açısından incelendiğinde;* kültür merkezlerinin buldukları ilçe, semt, mahalle ve sokak dışında bir isim verilmesi o merkezi, çeşitli kategoriler arasında belirli bir yere koymakta, onu belirli bir kültürün ve siyasal ideolojinin temsilcisi hâline dönüştürebilmektedir (Şekil 4 ve 5). İsimlendirilen açısından yaşanan bu süreçte isim veren(ler) de onu sahiplenmiş, benimsemiş olur.

*Toplum açısından değerlendirildiğinde;* kendi siyasal ideolojisine ait isimleri mekân ismi olarak görülen,

kendine ait değerlerin süreklilik arz ettiğini düşünerek, kültürel anlamda bir güven duygusuna kapılır (Gülbe- tekin, 2017, s. 90) ve yaşamsal şeceresinin sarsılmaz bir güce sahip olduğunu hisseder. Toplumun diğer bireyleri için ise bu isimlendirme pratiği bir ayrıştırma ve öteki- leştirme unsuru olarak kodlanır. Özellikle bazı tarihî ve ideolojik isimlendirmeler örnek (Talat Paşa Bulvarı, Tandoğan Meydanı, vb.) verilebilir.

*Siyasal ideolojiler bağlamında ise;* kamusal alana yöne- lik kültürel hizmetlerin, iktidarın ideolojik aygıtlarıyla pratik edilmesidir. Buna göre, kültür merkezlerine veri- len isimlerden, bu merkezlerde yürütülen çeşitli faaliyet- lere kadar, siyasal ideolojinin yürüttüğü tüm pratikler,

iktidarın ideolojik territoryasına devamlılık sağlamak üzere gerçekleştirildiği verili analizlerden de ortaya çıkmaktadır.

İsimlendirme pratiklerinin sadece bir çağırma eylemi olmadığı aynı zamanda bir anlam yükleme ve yaşama dair bir politik (ve dolayısıyla ideolojik) çerçeve çizme faaliyeti de olduğu belirlenmiştir. Kültür merkezlerinin isimleri orada gerçekleştirilecek faaliyetler üzerinde de belirleyici kodlar üretmektedir. Zira kültür merkezine isim veren yapısal eksenli süreçler ve tercihler, kültür merkezi faaliyetlerinin belirlenmesinde de aynı yaklaşımı benimsemektedir.



**Şekil 4.** Çagdas Sanatlar Kültür Merkezi (Çankaya).  
Fotoğraf: Volkan İdris Sarı.  
Kaynak: ÇSM Galeri, t.y.



**Şekil 5.** Necip Fazıl Kültür Merkezi (Mamak).  
Fotoğraf: Saitcan Güngördü.



Dolayısıyla kültür merkezlerinin adlandırılmasında, yerel nüfusun ortaklaştığı veya üzerinde mutabık kaldığı bir adlandırma sürecinden ziyade, seçimle gelen ve genellikle çoğunluk üzerinden (çoğulcu değil) işlerlik kazanan belediye meclisinin ve özellikle belediye başkanının yönlendir(il)mesi önemli bir yer tutar. Bu durum esasen, belediye yönetimini elinde bulunduran siyasi partinin ve belediye meclis üyelerinin karar alma sürecinde sahip oldukları siyasal ideolojinin bir tezahürüdür. Böylelikle inşa edilen kültür merkezi, sadece belirli bir fiziki mekân ve çeşitli kamusal hizmetlerin verildiği farklı donatılardan ziyade, mekâna ilişkin temsilleri ve üretimleri olan bir ideolojik aygıt olarak da işlevselleştirilmektedir. Bu bağlamda, kültür merkezlerinin farklı alanlarına yerleştirilen edebi ve sanatsal (heykeller, resimler, şiirler, vb.) temsiller, aslında mekânın temsili olduğu kadar, aynı zamanda temsili mekân ve mekânsal üretimi de ifade ederler. Bu üretimde iktidar ile diğer yapısal unsurlar arasındaki bağıntıyı güçlendirecek bir tür kazan-kazan pratiği hayat bulmaktadır. Bu durum, organik bir bütünlük pratiğini yansıtmaktadır. Çünkü bir siyasi partinin ya da hükümeti temsil eden bir siyasi parti başkanının, ilçe belediye başkanı vasıtasıyla kültür merkezinin adlandırılmasında belirleyici olması ya da kültür merkezinde yürütülen faaliyetlerin de yine bu tür ideolojik yönelimlerle belediye başkanı ve meclisi tarafından belirlenmesi, ideolojik güç aparatları arasındaki ilişkiselliğin bir yansımasıdır. Diğer bir ifadeyle, bu tür kültürel faaliyetlerin sürdürüldüğü kültür merkezleri, yerel ya da merkezi siyasal iktidarın ideolojik üretimine alan açan birer aygıt işlevi görmektedir. Böylelikle iktidar ya da yerel yönetimler, kendi ideolojik dünya tasavvurunu temsil eden uygulamalarla ve kültür merkezleri aracılığıyla kamudaki görünüm ve temsillerini artırma çabasını sürdürürler. İşte bu nedenle Orta Asya yönelimli Korkut Ata Kültür Merkezi, yüzünü Batı dünyasına çeviren ve daha seküler bir yaşamı önceleyen Çağdaş Sanatlar Merkezinin yanı sıra, adını mütedeyyin bir siyasal geleneğin temsilcisinden alan Necmettin Erbakan Kültür Merkezinin isimlendirme pratiği ve kültürel üretimleri, Türk ve İslam kimliği ile sınırlıdır.

Althusser'in ideolojik aygıtlar yaklaşımı ve isim verme pratiklerini de kapsayan yönlendirici müdahalelerin bilinmesi burada devreye girmektedir. Kültür merkezlerinin isimleri ve içindeki faaliyetlerin belirlenmesi ile siyasal ideoloji tekrar tekrar üretilmekte ve ilçeler için tek bir siyasal yaklaşım aslında hâkim ideoloji hâline

gelmektedir. Bunun sonucunda kültür merkezi ziyaretçileri, kendi ideolojik yaklaşımları ile örtüştüğü mertebede hizmetlerden yararlanmakta, aksi takdirde diğer ilçelerdeki kültür merkezlerine yönelebilmektedirler. Ziyaretçiler kullandıkları kültür merkezinden yine kendi hayat görüşlerine uygun faaliyetler talep etmekte, böylelikle yerel yöneticiler halkın taleplerine göre faaliyetleri belirleyebilmektedir. Bunun sonucunda bir kamusal hizmet alanı olarak kültür merkezlerine verilen isimlerde olduğu gibi, kültürel çeşitliliği ve çokkültürlülüğü yansıtmak yerine hâkim siyasal ideolojinin adeta birer üretim aygıtı hâline dönüşmektedirler. Bu tercihler neticesinde Ankara'nın kültürel peyzajında geçmişten bugüne kadar yanyana gelebilmiş çeşitliliğin ve Türkiyelilik temsili-nin yerel yönetimler tarafından azaltıldığı, yönettikleri alanda tek bir kimlik üzerinden kültürel inşa sürecine yöneldikleri dikkat çekmektedir.

Kültür merkezlerinin isimlerinde tercih edilen siyasal yaklaşımlar ile bu merkezlerdeki faaliyetlerin oransal ölçekte örtüştüğü ve kültür merkezlerindeki bu tür faaliyetlere ilişkin tasarımlarının çokkültürlülük ve toplumun bütünü temsil etmekten uzak kaldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kültür merkezleri üzerinden hayata geçirilen bu tür ideolojik faaliyetler, toplumsal bütünlüğü ayrıştırarak, birlikte yaşama becerisine ciddi zararlar verebilmektedir.

Ankara'nın yüzyıllardır üzerinde taşıdığı farklı kültürel birikimlerin buluşma noktası olması ve devamlılığının sağlanabilmesi için yerel yönetimlerin sadece temsilcileri oldukları siyasal görüşlerin ideolojik bağlamlarına değil, toplumun tüm kesimini yansıtan isimlendirmeleri ve faaliyetleri tercih etmesi beklenmektedir. Bu tercih açısından kültür merkezleri sembolik olmanın ötesinde özel bir öneme sahiptir. Özellikle toplumsal kimliğin inşasında önemli işlevler üstlendiği ve bu merkezlerde gerçekleştirilen hemen tüm pratiklerin de bu minvalde işlevsel kılındıkları görülmektedir. Önceki bölümlerde belirtildiği gibi kimlikler birleştirici oldukları kadar ayrıştırıcı roller de üstlenebilmektedir. Bu nedenle kültür merkezlerinin isimleri belirlenirken ve bu birimlerde yürütülecek faaliyetler tasarlanırken, ayrıştırıcı homojen kültürel kimlik pratikleri değil; birleştirici, kuşatıcı ve çokkültürlülüğü teşvik edici politikaları içerimleyen yaklaşımların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, özellikle konumsal ve siyasal özelliğinden dolayı başkent Ankara, ülkenin geneli için rol model

olmalı ve aynı zamanda kentte gündelik yaşam pratiklerinde de kamusalı temsil eden ve ortaklaşmayı öne çıkaran uygulamalara daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla toplumsal farklılıkları yansıtan çeşitli sosyal, kültürel ve aidiyetlerin yanı sıra, bilim insanları ve kanaat önderlerinden, coğrafi bölgelerin farklı kültürel özelliklerine kadar, tüm zenginlikleri bir arada buluşturan ve farklılıkların birlikteliğini yaşatan bir kent kimliği ile öne çıkarılmalıdır. Bu vesileyle belediyeler vasıtasıyla hizmet veren kültür merkezlerinin de ülkenin kültürel zenginliklerini yaşatarak, deneyimleyerek ve bu tür farklılıkların bir arada bulunmasına olanak sağlayarak “birlikte yaşama becerisinin gelişimine” katkıda bulunması beklenir. Böylelikle hem belediyeler ve dolayısıyla kültür merkezleri aracılığıyla, kamu hizmetlerinde herhangi bir ayırım gözetmeksizin farklılıklara yönelik kültürel hizmetlerin sunulması, hem de sosyopolitik programlarla evrensel bir kültürel kent temsilinin hayata geçirilmesi, Türkiye ve dünya toplumu için de örnek bir model olacaktır.

### Kaynakça

- Alderman, D. H. (2002). School names as cultural arenas: The naming of U.S. public schools after Martin Luther King, Jr. *Urban Geography*, 23(7), 601-626.
- Alderman, D. H. (2008). Place, naming and the interpretation of cultural landscapes. B. Graham and P. Howard (Ed.), *The Ashgate Research companion to heritage and identity* içinde (s. 195-214). Hampshire: Ashgate.
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2018). Şehirsel toponimi: Erzurum'da cadde adları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(40), 1-26.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (Çev. A. Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Amnesty International. (2015). *A Synthesis Report of NGO submissions to the UN Committee on the rights of the child for consideration of the third periodic report of the Islamic Republic of Iran*. <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1321182015ENGLISH.PDF> adresinden erişildi.
- Ankara Kalkınma Ajansı. (2017). *Ankara'da kültür ve sanat*. Ankara: Artı5Medya.
- Ankara Valiliği. (2013). *Ankara Tanıtım Kitapçığı*. Ankara: Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü.
- Araz, S. (2015). *Cadde ve sokak adlandırmalarının (kentsel toponimi) kentsel kimlik ve toplumsal bellek üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi; Ayvalık ve Cunda örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Atay, F. R. (1958/2009). *Çankaya*. İstanbul: Pozitif Yayıncılık
- Ayhan, N. (2013). İktidarın kamuya yansıma biçimleri üzerinden sokak adlandırmaları: Bişkek kenti toponimi denemesi. *Global Media Journal*, 3(6), 25-45.
- Azaryahu, M. (1996). The power of commemorative street names. *Environment and Planning D: Society and Space*, 14, 311-330.
- Azaryahu, M. (1997). German reunification and the politics of street names: the case of east Berlin. *Political Geography*, 16, 479-493.
- Bademli, R. (2013). *Kentsel planlama ve tasarım öğrencilerine notlar*. Ankara: TMMOB Şehir Plancıları Odası.
- Belli, G ve Boyacıoğlu, E. (2013). Bir kentsel dönüşüm örneği: Ankara '14 Mayıs Evleri'. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22(4), 717-726.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal düşüncede kent kimliği. *İdealkent*, 2(3), 20-47.
- Bucher, S., Matlovič, R., Lukáčová, A., Harizal, B., Matlovičová, K., Kolesárová, J., Čermáková, L. ve Michalko, M. (2013). The perception of identity through urban toponyms in the regional cities of Slovakia. *Anthropological Notebooks*, 19(3), 23-40.
- Canatan, K. (2017). Sokak ve ideoloji: Türkiye'de resmi ideolojinin sokak, cadde, bulvar ve meydanlara yansımaları. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10-11), 1-24.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry&research design: choosing among five approaches (3rd edition)*. Thousand Oaks: CA, SAGE Publications, Inc.
- Çetin, R. ve Şentürk, A. (2019). Eleştirel kentsel toponimi ve prestijli mekânlar yaratmada kentsel isimlerin kullanılması: Fikirtepe örneği. *Megaron Dergisi* 14(1), 133-144.
- Çoban, M. (2013). Toplumsal hafıza ve siyasal dönüşümler bağlamında mekân isimlerinin önemi: Türkiye örneği. M. Tuna (Ed.), *VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı, Cilt 3* içinde (s. 667-675). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- ÇSM galeri. (t.y.) *Çankaya Kültür Sanat* web sitesinden erişildi: <http://kultursanat.cankaya.bel.tr/pages/25/CSM-Galeri>.
- Darkot, B. (1978). Anadolu. *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, C.1* içinde (s. 428-430). İstanbul: MEB Yayınları.
- De Blij, H. (2019). *Coğrafya neden önemlidir: hiç olmadığı kadar*. (Çev. F. Yavaş ve B. Kaya). Ankara: Hece Yayınları.
- Doğan, N. (2019). *İktidarın mekânla imtihanı Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi toponimi politikaları bağlamında iktidarın yeniden üretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Doğanay, H. ve Doğanay, S. (2018). *Coğrafya bilim alanlarına giriş*. Ankara: Pagem Akademi.





- Eagleton, T. (2015). *İdeoloji*. (Çev. E. Ersavcı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdentuğ, A. ve Burçak, B. (1998). Political tuning in Ankara, a capital, as reflected in its urban symbols and images. *International Journal of Urban and Regional Research*, 22(4), 589-601.
- Fellmann, J. D., Getis, A. ve Getis, J. (2005). *Human geography; landscapes of human activities*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Gülbetkin, M. (2017). *Mekânın hafızası: yer adları*. Ankara: Hitabevi.
- Günel, V. (2012). Batman'da cadde adlandırmaları: toplumsal bellek oluşturma ve şehirselleşme hakimi olma çabaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 25, 171-197.
- Günel, V., Şahinalp, M.S. ve Güzel, A. (2011). Coğrafi ortamın şehirselleşme mekân adlarına etkisi: Şanlıurfa şehri örneği. *Gaziantepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 463-508.
- Güner, İ. ve Ertürk, M. (2004). Türkiye il merkezi kent adlarının kaynakları üzerine bir araştırma. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 39-62.
- Güney, E. (1996). Toponomik Terimlerin Sınıflandırılması. *Türk Dili*, 540, 619-630.
- Holt-Jensen A. (2017). *Coğrafya: tarihi, felsefesi ve temel kavramları*. (Çev. A. Bekaroğlu). İstanbul: İdil Yayıncılık.
- Hür, A. (2009). *Tez zamanda yer isimleri değiştirile!* <http://www.taraf.com.tr/ayse-hur/makale-tez-zamandayer-isimleri-degistirile.htm> adresinden erişildi.
- Kahraman, Y. ve Özer, B. (2018). *Tarihte Etimesgut I*. Ankara: Etimesgut Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları.
- Kara, B. (2012). Kentler açısından mekânın toplumsallığı ve yer isimlerinin siyasal yapıya göre değişimi: Niğde örneği. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(1), 149-163.
- Kaya, K. (2011). Yirmibirinci yüzyıla girerken ideoloji ve sosyoloji. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 26, 165-176.
- Kazancı, M. (2002). Althusser, ideoloji ve iletişimin dayanılmaz ağırlığı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(1), 55-87.
- Kazancı, M. (2012). Althusser, ideoloji ve ideolojiyle ilgili son söz. *Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuifd/issue/22865/244156> adresinden erişildi.
- Kazakis, K. (1972). The status of Turkism in the present-day Balkan languages. H. Birnbaum ve S. Vrjonis (Ed), *Aspects of the Balkans continuity and change* içinde (s. 87-116). Paris: Mouton.
- Koşker, N. (2018). Mekân ve yer. N. Özgen (Ed.) *Sosyal Coğrafya* içinde (s. 77-108). Ankara: Pegem Akademi.
- Lynch, K. (2010). *Kent imgesi* (çev. İ. Başaran). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mai, L. (2016). Doğu Alman kentlerinde kültür şoku ve kimlik bunalımı. A. Öncü, P. Weyland (Ed.), *Mekân, kültür, iktidar* içinde (s. 107-115). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Mills, A. (2014). *Hafızanın sokakları: İstanbul'da peyzaj, hoşgörü ve ulusal kimlik*. (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Nişanyan, S. (2011). *Hayali coğrafyalar: Cumhuriyet döneminde Türkiye'de değiştirilen yeradları*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Özberk, N. (2018). Mekânsal semiyotik ve politik semantik açısından kentsel metnin dönüşümü: Nevşehir'de kamusal mekân isimlendirmeleri örneği. *İdealkent*, 9(24), 662-700.
- Özgen, N. (2016). Neo-klasik paradigmalarda ve coğrafya bilimine etkileri. N. Özgen (Ed.) *Beşeri coğrafyada araştırma yöntemleri ve teknikleri* içinde (s. 200-267). Ankara: PEGEM Akademi.
- Özgen, N. (2018a). Doğa ve toplum. N. Özgen (Ed.), *Sosyal coğrafya* içinde (s. 1-54). Ankara: PEGEM Akademi.
- Özgen, N. (2018b). Kimlik- toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık. N. Özgen (Ed.), *Sosyal coğrafya* içinde (s. 109-172). Ankara: PEGEM Akademi.
- Özgüç, N. ve Tümertekin, E. (2017). *Coğrafya: geçmiş, kavramlar ve coğrafyacılar*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özkan, M. ve Yoloğlu, A. C. (2005). Bir bellek projesi olarak sokak isimlendirmesi: Ankara örneği. *Planlama*, 34, 54-60.
- Özkaya, Y. (1984). XVIII. yüzyılda Anadolu'daki bazı kaza ve mahalle adlarındaki değişiklikler. *Türk Yer Adları Bildirileri Sempozyumu*, 11- 13 Eylül içinde (s. 233-241). Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Peet, R. (2007). *Geography of power: the making of global economic policy*. London: Zed Books.
- Purvis, T. ve Hunt, A. (2014). Söylem İdeoloji. (Çev. Simten Coşar). *Moment Dergi*, 1(1), 9-36.
- Russell, B. (2014). *İktidar*. (Çev. M. Ergin). İzmir: Cem Yayınları.
- Soja, E.W. (2017). *Postmodern coğrafyalar: eleştirel toplumsal teoride mekânın yeniden inşası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Rize'de parkta isim tartışması yargıya taşındı. (2019, 31 Temmuz). *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/rizede-parkta-isim-tartismasi-yargiya-tasindi-5258905/> adresinden erişildi.
- Tamur, E. (2010). Ankara'da mahalle isimlerine yansıyan tarih I. *Kebikeç*, 29, 57-71.



- Tanpınar, A.H. (1946/2013). *Beş şehir*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tekeli, İ. (2006). Sunuş. T. Şenyapılı (Ed.), *Cumhuriyetin Ankarası Özcan Altaban'a Armağan* içinde (s. xiii-xviii). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (2008). *Türkiye'de bölgesel eşitsizlik ve bölge planlama yazıları*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, modernite ve Türkiye'nin kent planlama tarihi*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tezcan, N. (2011). Evliya Çelebi'nin Ankara'sı. N. Tezcan ve S. Tezcan (Ed.), *Doğumunun 400. yılında Evliya Çelebi* içinde (s. 148-156). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tunçel, H. (2000). Türkiye'de ismi değiştirilen köyler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 23-34.
- Turan, M. (2009). *Türkiye'de kentsel rant-devlet mülkiyetinden özel mülkiyete*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Turan, S. ve Yalçiner Ercoşkun, Ö. (2017). Meydanlardaki isim değişikliklerinin kent belleğine etkisi: Ankara örneği. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 55-68.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2019). *Beşeri coğrafya: insan kültür mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uğur Mumcu'yu Halk Sahiplendi [Haber]. (1994, 7 Ağustos). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'de tarihsel adlar*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). Yer adları (toponimi) terimleri sözlüğü. *Turkish Studies*, 8(8), 2239-2254.

**Ek-1. Ankara'daki Kültür Merkezleri**

#	İlçe	Adı	Mahalle	İsmin niteliği	Türü
1	Altındağ	29 Ekim Şair Baki Kültür Merkezi	Ali Ersoy	Kişi	İlçe Belediyesi
2	Altındağ	Altındağ Kültür Merkezi	Gültepe	Yer	Büyükşehir
3	Altındağ	Gültepe Kadınlar Eğitim ve Kültür Merkezi	Gültepe	Yer	İlçe Belediyesi
4	Altındağ	Atatürk Kültür Merkezi	Zübeyde Hanım	Kişi	Kültür Bakanlığı
5	Altındağ	Cemil Meriç Kültür ve Kongre Merkezi (Doğantepe)	Başpınar	Kişi	İlçe Belediyesi
6	Altındağ	Gençlik Parkı Kültür Merkezi	Doğanbey	Faaliyet	Büyükşehir
7	Altındağ	Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi	Hacettepe	Yer	Üniversite
8	Altındağ	Hüseyingazi Kültür Merkezi	Beşikkaya	Yer	Büyükşehir
9	Altındağ	Kültür Sanat Evi	Sakarya	Faaliyet	İlçe Belediyesi
10	Altındağ	Mahmud Esad Coşan Kültür Merkezi	Hacı Bayram	Kişi	Vakıf
11	Altındağ	Mevlana Kültür Merkezi	Beşpınar	Kişi	İlçe Belediyesi
12	Altındağ	Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi	Gülpınar	Kişi	İlçe Belediyesi
13	Altındağ	Ulucanlar Yarı Açık Cezaevi Kültür Merkezi	Şükriye	Yer	İlçe Belediyesi
14	Altındağ	Yunus Emre Kültür Merkezi	Ali Ersoy	Kişi	İlçe Belediyesi
15	Çankaya	Alman Kültür Merkezi	Meşrutiyet	Ülke	Elçilik
16	Çankaya	Ankara Fransız Kültür Merkezi	Sancak	Ülke	Elçilik
17	Çankaya	Beytepe Kongre ve Kültür Merkezi	Üniversiteler	Yer	Üniversite
18	Çankaya	Çağdaş Sanatlar Merkezi	Çankaya	Faaliyet	İlçe Belediyesi
19	Çankaya	Çankaya Belediyesi Atatürk Kültür Merkezi	Mustafa Kemal	Kişi	İlçe Belediyesi
20	Çankaya	Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Merkezi	Şh. Cevdet Özdemir	Kişi	Cemevi
21	Çankaya	Kocatepe Kültür Merkezi	Kültür	Yer	Büyükşehir
22	Çankaya	Kore Kültür Merkezi	Kavaklıdere	Ülke	Elçilik
23	Çankaya	Nazım Hikmet Kültür Merkezi	Dikmen	Kişi	İlçe Belediyesi
24	Çankaya	ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi	Üniversiteler	Yer	Üniversite
25	Çankaya	Pir Sultan Abdal Kültür Merkezi ve Cemevi	Yukarı Dikmen	Kişi	Cemevi
26	Çankaya	Rusya Bilim ve Kültür Merkezi	Çankaya	Ülke	Elçilik
27	Çankaya	Türk Japon Vakfı Kültür Merkezi	Oran	Ülke	Elçilik
28	Çankaya	Yılmaz Güney Sahnesi	Maltepe	Kişi	İlçe Belediyesi
29	Çankaya	Zülfü Livaneli Kültür Merkezi	Yıldızevler	Kişi	İlçe Belediyesi
30	Etimesgut	Korkut Ata Kongre ve Kültür Merkezi	Topçu	Kişi	İlçe Belediyesi
31	Etimesgut	Mevlana Kültür Merkezi	Bahçekapı	Kişi	İlçe Belediyesi
32	Etimesgut	Yunus Emre Kültür ve Spor Merkezi	Şh. Osman Avcı	Kişi	İlçe Belediyesi
33	Gölbaşı	Alparslan Türkeş Kültür Merkezi	Bahçelievler	Kişi	İlçe Belediyesi
34	Gölbaşı	Mehmet Akif Ersoy Kongre ve Kültür Merkezi	Gaziosmanpaşa	Kişi	İlçe Belediyesi
35	Gölbaşı	Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezi	Şafaktepe	Kişi	İlçe Belediyesi



#	İlçe	Adı	Mahalle	İsmin niteliği	Türü
36	Gölbaşı	Yunus Emre Kültür Merkezi	Karşıyaka	Kişi	İlçe Belediyesi
37	Gölbaşı	Zübeyde Hanım Kültür Merkezi	Seğmenler	Kişi	İlçe Belediyesi
38	Keçiören	Abdurrahim Karakoç Kültür, Spor ve Gençlik Merkezi	Karşıyaka	Kişi	İlçe Belediyesi
39	Keçiören	Buhara Kültür Merkezi	Pınarbaşı	Yer	Vakıf
40	Keçiören	Dutluk Konak Sanat Merkezi	Pınarbaşı	Yer	İlçe Belediyesi
41	Keçiören	Estergon Kalesi Türk Kültür Merkezi	Güçlükaya	Tarih	İlçe Belediyesi
42	Keçiören	Mevlana Kültür ve Spor Merkezi	Atapark	Kişi	İlçe Belediyesi
43	Keçiören	Muradiye Kültür Merkezi	Tepebaşı	Vakıf	Vakıf
44	Keçiören	Necip Fazıl Sahnesi	Güçlükaya	Kişi	İlçe Belediyesi
45	Keçiören	Neşet Ertaş Sanat ve Gösteri Merkezi	Kuşcağız	Kişi	İlçe Belediyesi
46	Keçiören	Osmanlı Spor ve Kültür Merkezi	İncirli	Tarih	İlçe Belediyesi
47	Keçiören	Semer kand Kültür Merkezi	Ovacık	Yer	Vakıf
48	Keçiören	Yunus Emre Kültür Merkezi	Emrah	Kişi	İlçe Belediyesi
49	Mamak	Mamak Belediye Başkanlığı Kültür Merkezi	Demirlibahçe	Yer	İlçe Belediyesi
50	Mamak	Mutlu Kültür Merkezi	Mutlu	Yer	Büyükşehir
51	Mamak	Necip Fazıl Kültür Merkezi	Başak	Kişi	İlçe Belediyesi
52	Mamak	Neşet Ertaş Aile ve Kültür Merkezi	Küçük Kayaş	Kişi	İlçe Belediyesi
53	Mamak	Necmettin Erbakan Kongre Merkezi	Mehtap	Kişi	İlçe Belediyesi
54	Mamak	Şafaktepe Kültür Merkezi	Şafaktepe	Yer	Büyükşehir
55	Pursaklar	Abdurrahim Karakoç Kongre ve Kültür Merkezi	Merkez	Kişi	İlçe Belediyesi
56	Pursaklar	Selçuklu Kültür ve Kongre Merkezi	Cumhuriyet	Tarih	İlçe Belediyesi
57	Pursaklar	Tevfik İleri Kültür Merkezi	Merkez	Kişi	İlçe Belediyesi
58	Pursaklar	Saray Kültür Merkezi	Merkez	Yer	İlçe Belediyesi
59	Sincan	Evliya Çelebi Kültür Merkezi	Malazgirt	Kişi	İlçe Belediyesi
60	Sincan	Sincan Belediyesi Kültür Merkezi	Atatürk	Yer	İlçe Belediyesi
61	Sincan	Tandoğan Kültür ve Sanat Merkezi	Tandoğan	Kişi	İlçe Belediyesi
62	Sincan	Yavuz Sultan Selim Kültür Merkezi	Şeyh Şamil	Kişi	İlçe Belediyesi
63	Yenimahalle	Afitab Kültür Merkezi	Demetevler	Vakıf	Vakıf
64	Yenimahalle	Ata Kültür Merkezi	Susuz	Kişi	İlçe Belediyesi
65	Yenimahalle	Batıkent Kültür Merkezi	Yeni Batı	Yer	İlçe Belediyesi
66	Yenimahalle	Kent-Koop Kültür Merkezi	Uğur-Mumcu	Yer	Kooperatif
67	Yenimahalle	Nazım Hikmet Kongre ve Sanat Merkezi	Mehmet Akif Ersoy	Kişi	İlçe Belediyesi
68	Yenimahalle	Niyaziye Vakfı Kültür Merkezi	Mehmet Akif Ersoy	Vakıf	Vakıf